

ENERGIE TRANSITIE

Opmars groene energie dreigt vast te lopen

Een ingreep in het belastingstelsel moet volgens critici de Europese energiemarkt vlot trekken

Gijs den Brinker en Rob de Lange
Amsterdam

Alleen met een verregaande ingreep in het belastingstelsel kan de opmars van groene energie in Europa in goede banen worden geleid. Zo niet, dan stopt de energietransitie over een paar jaar en dreigt een black-out. 'Waarschijnlijk op een koude ochtend in februari 2017 of 2018.'

Dat voorspelt John Kerkhoven, managing partner van onderzoeksbureau Quintel Intelligence, en ontwerper van een gezaghebbend rekenmodel dat de energiemarkt simuleert. Het model werd gebruikt bij de totstandkoming van het Energieakkoord en staat hoog in aanzien bij zowel milieuclubs als bedrijven die het moeten hebben van fossiele energiebronnen.

De waarschuwendende woorden van Kerkhoven zijn temeer opvallend, omdat hij een fervent voorstander is van meer duurzame energie. 'Ik heb een volledig energieneutraal huis laten bouwen.'

Kritiek op de manier waarop de omschakeling naar meer duurzame energie in Europa verloopt, is er al langer in Europa. Maar de sceptici zitten vooral in het kamp van de traditionele energiebedrijven en de industrie. Deze bedrijven waarschuwen voor de stijgende kosten, de verslechterende concurrentiepositie ten opzichte van de Verenigde Staten en de verstoring van de werking op de energiemarkt van groene subsidies.

Eerder dit jaar luidden tien ceo's van grote Europese gasbedrijven, waaronder het Nederlandse gashandelsbedrijf GasTerra, de noodklok over groene subsidies in Brussel. De verstoring van groene stroom met name in Noordwest-Europa is ook de Europese Commissie een doorn in het oog. Daarom kwam de Commissie vorige week met richtlijnen voor het verstrekken van groene subsidies.

De energiebedrijven willen naar een marktmodel waarin zij geld krijgen om energiecentrales stand-by te houden voor de momenten dat er onvoldoende zonne-

en windenergie beschikbaar is.

Consultant Kerkhoven vindt dat een slecht plan. 'Dan ontregel je de markt nog meer, want dan subsidieer je zowel groene als grijze stroom.'

In plaats daarvan pleit hij voor een fiscale ingreep: de belasting op stroom verlagen en de belasting op gas, benzine en diesel evenredig verhogen zodanig dat dit budgetneutraal is voor de overheid. 'Dan stimuleert je het gebruik van elektrische auto's en warmtepompen voor huisverwarming. Dat is volgens hem nodig omdat je dan de vraag naar groene energie sterk stimuleert en het percentage groene elektriciteit sterk kan vergroten.'

Voor de grote hoeveelheid groene stroom die in Duitsland wordt geproduceerd is nu steeds vaker geen afnemer. Hierdoor keldert de stroomprijs. 'Dat schaadt niet alleen de traditionele energiebedrijven die hun gascentrales steeds vaker uit moeten zetten, maar ook het businessmodel voor nieuwe groene-energieprojecten.' Zonder ingreep in de markt ziet Kerkhoven de opmars van groene stroom de komende jaren daarom afnemen.

'Als er steeds meer groene stroom uit Duitsland komt en we voeren de plannen van het Energieakkoord uit, dan zal er in 2020 jaarlijks zo'n 1000 tot 1500 uur "gratis" stroom beschikbaar zijn. Op het eerste gezicht goed nieuws voor de consumenten en afnemers in het bedrijfsleven, maar slecht nieuws voor energieproducenten. Er wordt dan steeds meer betrouwbare capaciteit (gascentrales) vervangen door onbetrouwbare capaciteit (zonne- en windenergie). Op momenten dat zon en wind het laten afweten, zal er straks te weinig reservecapaciteit voor stroomopwekking zijn. Vorig jaar is het al bijna een keer fout gegaan. Mijn inschatting is dat ergens in de winter van 2017 het licht een keer uitgaat in Europa.'

Zijn fiscale voorstel, om de belasting op elektriciteit te verlagen en op andere brandstoffen te verhogen, lost volgens Kerkhoven meerdere problemen tegelijk op: 'Je jaagt de energietransitie enorm aan alsook de vraag naar groene stroom, en het gebruik van vervuilende fossiele brandstoffen gaat snel omlaag. "Onbetrouwbare" duurzame elektriciteit wordt beter inpasbaar en er komt ruimte voor gascentrales om de dalen in groenestroomproductie op te vangen omdat je relatief meer stroom gaat gebruiken in je economie.'

Kerkhoven vindt ook dat consumenten meer kennis moeten krijgen. 'Vergelijk het met het pensioendebat. Niemand begreep — in ieder geval tot voor kort — zijn pensioenoverzicht. Zo is er niemand die zijn energierekening kan lezen.'

Groen
'Ik heb zelf een huis laten bouwen dat volledig energieneutraal is'

Meer kennis nodig
'Er is niemand die zijn energierekening kan lezen'

Energie Verspild

10 kWh stroom is ongeveer gelijk aan 1 m³ aardgas en dat is ongeveer gelijk aan 1 liter benzine/diesel. 10 kWh stroom kost een consument € 2,20 en 1 m³ gas kost € 0,65 en 1 liter benzine/diesel € 1,75.

De prijsverschillen tussen de brandstoffen zijn grotendeels het gevolg van verschillende belastingen. De belasting op stroom is het hoogst en op gas het laagst. Daarmee belemmert de overheid dus in feite de overschakeling naar energiezuinigere en

schonere elektrische technieken. Natuurlijk kunnen niet zomaar alle belastingen worden afgeschaft, want dan zit de Staat zonder inkomsten. Wat wel zou kunnen, is een stelsel hanteren waarbij ieder geleverde kWh of MJ geleverde energie

onafhankelijk van de primaire energiebron belast wordt met eenzelfde percentage of bedrag bij de eindgebruiker.

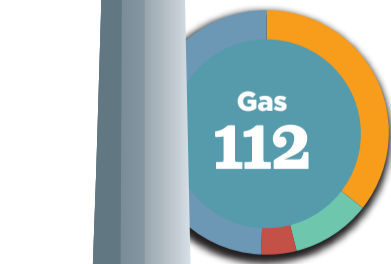
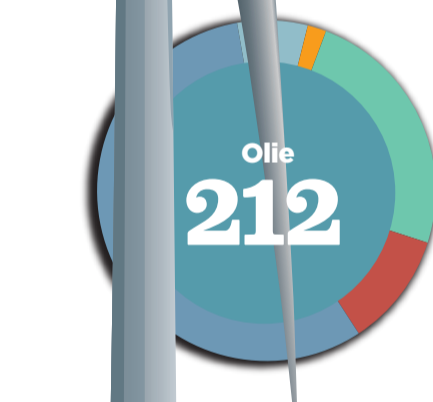
Neem een huishouden dat bijvoorbeeld 500 liter diesel, 500 liter benzine, 1440 m³ aardgas en 3340 kWh stroom per jaar gebruikt. De gemiddelde belasting per kWh-equivalent komt dan uit op ongeveer 4,9 cent. Terwijl je nu 4,3 cent betaalt over benzine en diesel, 4,1 cent over aardgas en 9,7 cent over elektra.

Subsidies en belastingvoordeel

Aandeel in \$ mrd (2011) uitgesplitst naar regio

Uitgesplitst naar brandstofssoort

*Centraal- en Oost-Europa en het Gemenebest van Onafhankelijke Staten
Bron: IMF ©RI

Paradoxaal

Voor- en tegenstanders van groene energie bestrijden elkaar met stellingen die onverenigbaar zijn. De vier meest gehoorde argumenten op een rij.

1 GRATIS STROOM

Subsidie stoort groene markt

Goednieuwe gascentrales, zoals de Magnum-centrale van Nuon, staan steeds vaker uit. Ze renderen niet bij de lage groothandelsprijzen voor elektriciteit.

Dat komt voor een deel door oneerlijke concurrentie. Met name in en rond Duitsland wordt de markt overspoeld met gesubsidieerde groene stroom. Dit drukt de prijs. Door het overaanbod van zonne- en windenergie

zakte de stroomprijs dit jaar 58 keer onder nul. Afnemers kregen toen geld toe om stroom af te nemen om zodoende het net te ontlasten.

Gas- en kolencentrales kunnen hier niet tegenop concurreren. Hun brandstof (gas of kolen) kost geld, terwijl zonnestrallen en bewegende luchtdeeltjes gratis zijn. De lage groothandelsprijzen deren de eigenaren van de windmolens amper dankzij de subsidies.

2 WIE BETAALT DE REKENING?

Groene stroom is kostbaar

Aan de lage stroomprijs hangt een prijskaartje in de vorm van subsidie. De rekening wordt betaald door de eindgebruiker. Is het niet via de belasting, dan via een heffing op de energierekening.

Zo kan het zijn dat in Europa de consument in Duitsland het meest betaalt voor zijn elektriciteit, terwijl de groothandelsprijzen er juist laag zijn. Duitse eindgebruikers betaalden dit jaar al

€ 20 mrd subsidie voor groene energie. Het is de verwachting dat het subsidiebedrag volgend jaar oploopt tot € 24 mrd. De jaren erna zal er telkens een paar miljard bij komen.

Niet voor niets stelde de nieuwe regeringsploeg van Merkel een plafond in voor de groei van groene energie. Er moet een rem komen op de oplopende kosten, om draagvlak te behouden onder de bevolking, weten ze in Berlijn.

3 GELIJK SPEELVELD

Meer subsidie voor fossiel

Fossiele energie krijgt evenveel of zelfs meer subsidie dan groene energie, klinkt het vaak vanuit de groene hoek. Ook in Nederland, concludeerden onderzoekers van Ecofys en CE Delft twee jaar geleden.

Deze stelling rammelt, omdat kortingen op belastingen voor brandstoffen ook als subsidie worden aangemerkt. 'Het is een heel knappe framing', zegt John Kerkhoven van onderzoeksbureau

Quintel, die een uitgebreid onderzoek heeft gedaan naar de kosten van de energietransitie. 'We hebben een degressief belastingstelsel, maar dat is wat anders dan dat er subsidie gaat naar fossiele energie.'

Wereldwijd is het een ander verhaal. Instabiele regimes in landen met veel fossiele energiebronnen, zoals Venezuela, verkopen bijvoorbeeld benzine of gas wel degelijk onder de kostprijs.

4 VERBORGEN KOSTEN

De vervuiler betaalt niet

De uitstoot van broeikasgassen, fijnstof of roetdeeltjes brengt de samenleving veel schade toe, maar die kosten komen maar voor een kleine deel terecht bij de vervuiler. Er is daarom geen sprake van een eerlijke vergelijking, zeggen veel milieuoorganisaties.

Alleen de prijs van de uitstoot van broeikasgassen komt in Europa deels bij de vervuiler terecht, dankzij het Europese emissiehandelssys-

teem. Maar omdat er te veel rechten op de markt zijn, is de CO₂-prijs zo laag dat de kosten geen enkele prikkel geven aan het bedrijfsleven om schonere technologieën te ontwikkelen.

En dan wordt er nog geen rekening gehouden met de gevolgen van klimaatverandering en de kosten die daaraan verbonden zijn. Neem je alle externe kosten wel mee, dan kan groen veel beter concurreren met fossiele energie.